si2021.eu

Slovensko predsedovanje Svetu Evropske unije

DEDIŠČINSKA RAZSEŽNOST TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

THE HERITAGE DIMENSION OF SUSTAINABLE DEVELOPEMENT

Janko Rožič, arhitekt in esejist

PRAVICA DO DEDIŠČINE KOT SPODBUDA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

konferenca / Ljubljana / september 2021

FORMA – FORMATION - INFORMATION

Pravico do kulturne dediščine pomeni hkrati tudi dolžnost, da jo ohranjamo, obnavljamo in v njenem duhu razvijamo, ker jo bomo le tako lahko obogateno predali naprej.

Toda pravica do kulturne dediščine, ne pomeni veliko, če je ljudje in predvsem mladi kot njeni najbolj legitimni dediči, ne razumejo in z njo nimajo kaj početi. Približati jim jo je dobro na način, da jo bodo znali doživljati in uživati, da bodo v njej lahko spoznali veščine in znanja, ki jih bodo tudi sami lahko uporabljali, še več, da bodo skoznjo našli tudi pot do narave in lastnega mesta v njej. Kajti kulturna dediščina nosi v sebi tisto kar sodobni civilizaciji najbolj manjka, občutek za celoto prostora, za zgodovino in naravo.

EKONOMIJA / EKOLOGIJA / EGOLOGIJA

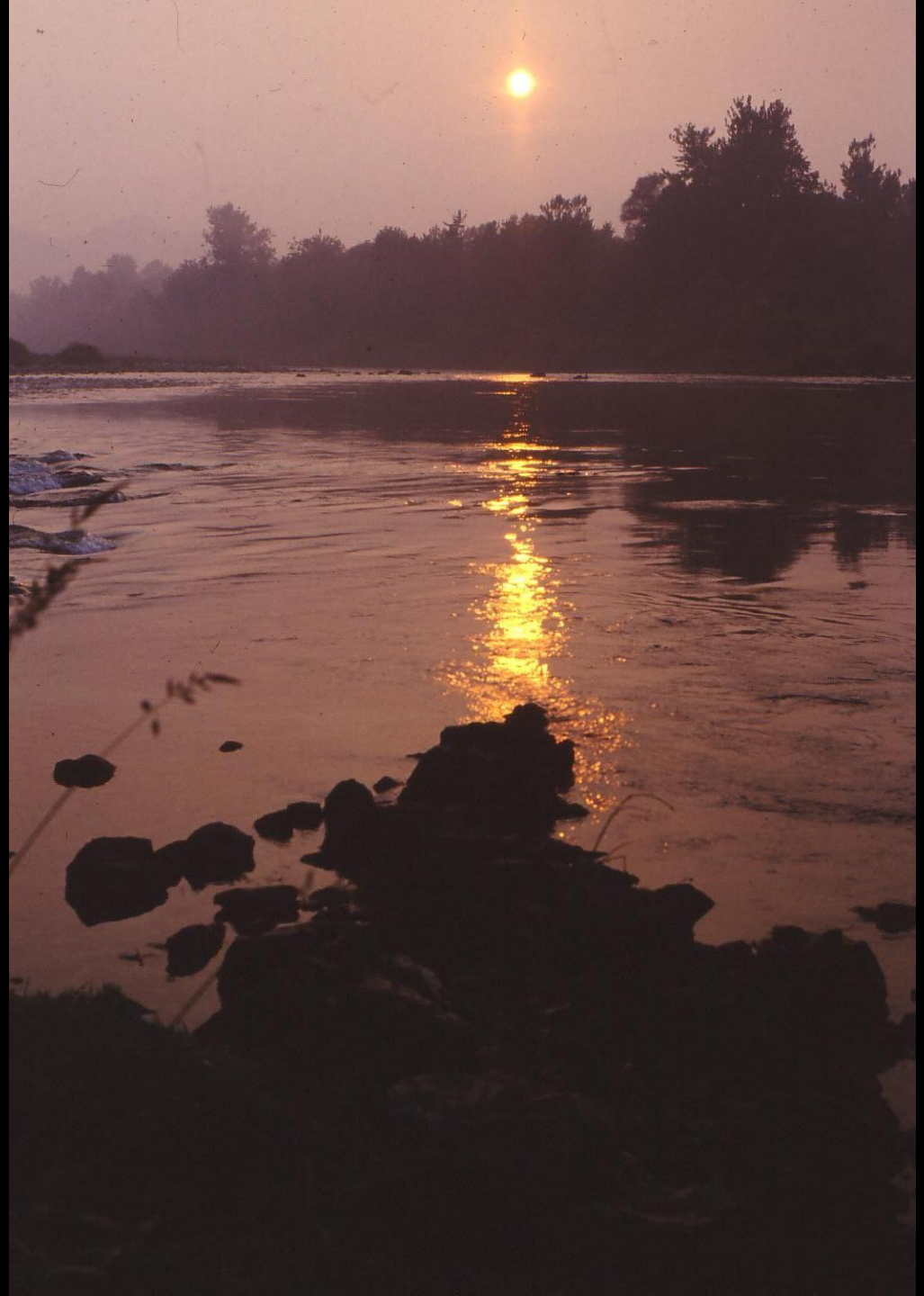

NATURE

CULTURE

V kulturni dediščini, če vključimo tudi stara mestna jedra in kulturno krajino, torej njen »okoljski« ali bolje prostorski vidik, se skriva skozi stoletja in več generacij preizkušeno prilagajanje in uglaševanje človeka z naravo in celotnim okoljem. Trajnostni razvoj, že več desetletij poudarja pomen okolja, v ta namen se je razvil celo pojem »okoljski« … kulturna dediščina v tem širšem prostorskem pomenu pa ni samo okoljska, ni samo pridevnik, kulturna dediščina preprosto je to okolje

.

V sebi nosi vse prostorske in časovne informacije, ki nam okolje omogočajo razumeti, še več v svetu, ki je dezorientiran, odtujen in izgubljen v abstraktnem prostoru (SPACE), nam ravno kulturna dediščina omogoča stvarno orientacijo v konkretnem prostoru in neposreden stik s kulturo in naravo dejanskega kraja (PLACE).

Ta majhen a v svojem bistvu velik obrat je hkrati tista točka, v kateri kulturna dediščina lahko postane največja vzpodbuda trajnostnemu razvoju, ki doslej glede na naraščanje ekoloških, ekonomskih in socialnih kriz ni bil dovolj učinkovit. **Trajnostni razvoj je doslej temeljil predvsem na znanstvenih paradigmah in tehničnem zbiranju podatkov, preko meritev je trendom tako lahko le sledil in jih do neke mere omejeval, zares obrnejo jih lahko z znanstveno natančnostjo in umetniško občutljivostjo podprti kulturni vzorci.**

»Če določimo kulturo kot celotnost konstituiranja in urejanja vsebin, potem je družba del kulture in ne obratno.«
Jože Pučnik Družba, tehnologija, kultura, 1988

Tako razširjen pojem kulture ne povezuje samo znanosti, umetnosti in filozofije, temveč sega do najstarejše kulture – agrikulture in in v zgodovinskem razvoju mestne civilizacije predstavlja most med prvimi artefakti arheologije in najsodobnejšimi tehnološkimi dosežki, tudi samourejajočimi algoritmi t.i. "umetne inteligence". **Kultura je latinska beseda, ki že Ciceru pomeni tudi gojenje moralnih vrlin in obdelovanje duše ter povezuje ne samo humanizem s tehniko, ter oboje z naravo, temveč tudi človeka s samim seboj in z drugimi.**

APOTEKA
CENTRALNA

CATHEDRAL
spiritual authority

CASTLE AND TOWN HALL
secular authority

KRIM MOUNTAIN
nature

DARILA NOKUS GIFTS

·DARILA ROKUS GIFTS·

NOKIA

tektura je nasledila njene urođene naivnosti, ali su one tako velike i ulivaju takvo strahopoštovanje da ih ne bi bilo opravdano pobijati u knjizi posvećenoj kućama. Zato ću izlaganje u ovom prvom delu usredsrediti na sušenje jedne male grane velikog, nezdravog drveta; ali, istine radi, ipak moram istaći da je moderna arhitektura izdanak modernog slikarstva i modernih pokreta u svim umetnostima. Kao i racionalno školovanje, racionalno zdravstvo i racionalan dizajn ženskih gaća, ona ima sve nedostatke jednog doba koje pokušava da se u celosti iznova pronađe na racionalnim osnovama. Ove mane su sada dobro poznate, zahvaljujući radovima Ivana Iliča, Žaka Elila, E. F. Šumahera, Majkla Okšota i Hane Arendt, pa se nećemo zadržavati na globalnim pogreškama racionalizma. One se u mom izla-

4.
MINORU JAMASAKI,- Stambene zgrade Prit-Ajgo, *Sent Luis, 1952—55. Nekoliko blokova u betonu je dignuto u vazduh 1972. godine posle neprekidnog upropašćavanja. Stopa kriminala je bila viša nego u drugim naseljima, a Oskar Njuman je to, u svojoj knjizi* Defensible space *(Odbranjivi prostor) pripisao dugim hodnicima, anonimnosti i nepostojanju kontrolisanog poluprivatnog prostora. Još jedna okolnost: objekat je oblikovan puističkim jezikom različitim od arhitektonskih kodova stanovnika.*

CHARLES JENCKS
THE LANGUAGE OF POST - MODERN
JAMASAKI, Pruitt Igoe, 1952-55,
zrušeno 1972

Newsweek
September 11, 2001

Nothing like this has ever happened to America before. With chilling skill, terrorists struck at our heart last Tuesday, hijacking commercial jets, then crashing into the World Trade Center and the Pentagon—cold-blooded murder on a mass scale. The human toll is beyond imagining, the psychic costs difficult to calculate. We always thought we were safe. We were wrong.

Our Worst Nightmare

KRISTEN BROCHMANN – NEW YORK TIMES

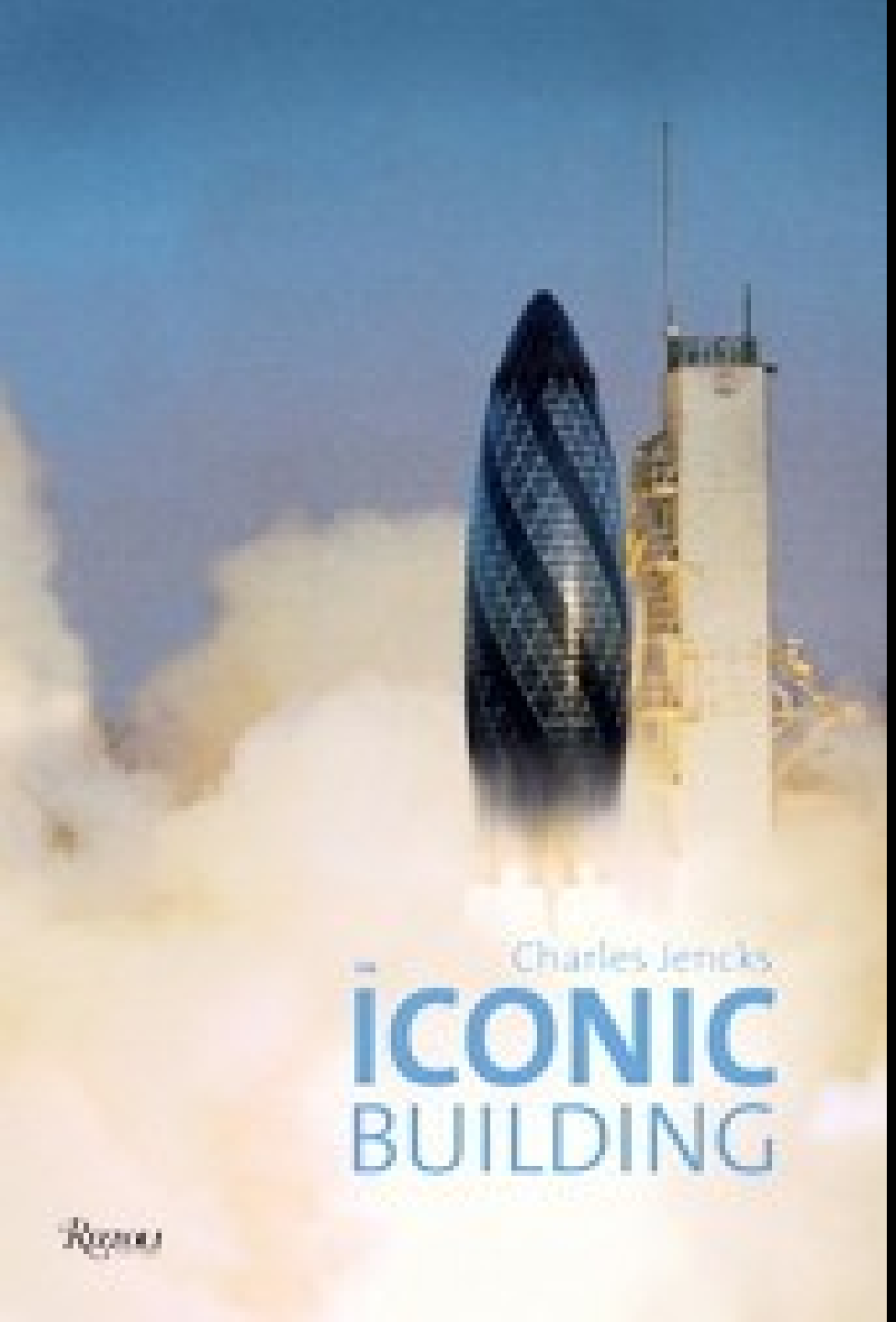

PROJECTION

PROJECT

PROJECTIL

KRITIČNI REGIONALIZEM

»Kako postati moderen, a ne izgubiti stika s tradicijo«

Paul Ricoeur

Ameriški zgodovinar arhitekture Kenneth Frampton v eseju H kritičnemu regionalizmu: Šest točk arhitekture odpora, ki ni samo natančen odgovor na nekritičen nastop postmoderne, temveč temeljit premislek arhitekturnih vsebin, v katerem že leta 1983 poudari, **da „univerzalna civilizacija“ brez upoštevanja „avtonomnih kultur“ ne more reševati problemov celega planeta.**

Danes po izteku postmoderne, postaja jasno, da Frampton nenavadno pravilno izostri **odnos med civilizacijo in kulturo, opozori na nujnost prenosa težišča iz abstraktnega prostora (SPACE) v polje stvarnega kraja in mesta (PLACE)** ter preudari in poudari za arhitekturo ključne plasti topografije, tektonske forme, konteksta, klime in svetlobe v kantrapunktu kulture in narave. Te kategorije pa so najmočneje utelešene prav v mojstrstvu tradicije, v arhitekturni in kulturni zgodovini mest, dediščini slehernega kraja. **V času globalizacije je bil kritični regionalizem skoraj pozabljen, toda ekonomska kriza leta 2008 in druge krize od ekološke do dandanašnje zdravstvene kažejo, da čas kritičnega regionalizma šele prihaja.** Nihče, ki hoče v 21. stoletju ustvarjati arhitekturo, ki bo zares trajna, ne samo trajnostna, se temu ne more več izogniti.

maximarket
PROSTO

life
14. ljubljanski mednarodni filmski festival

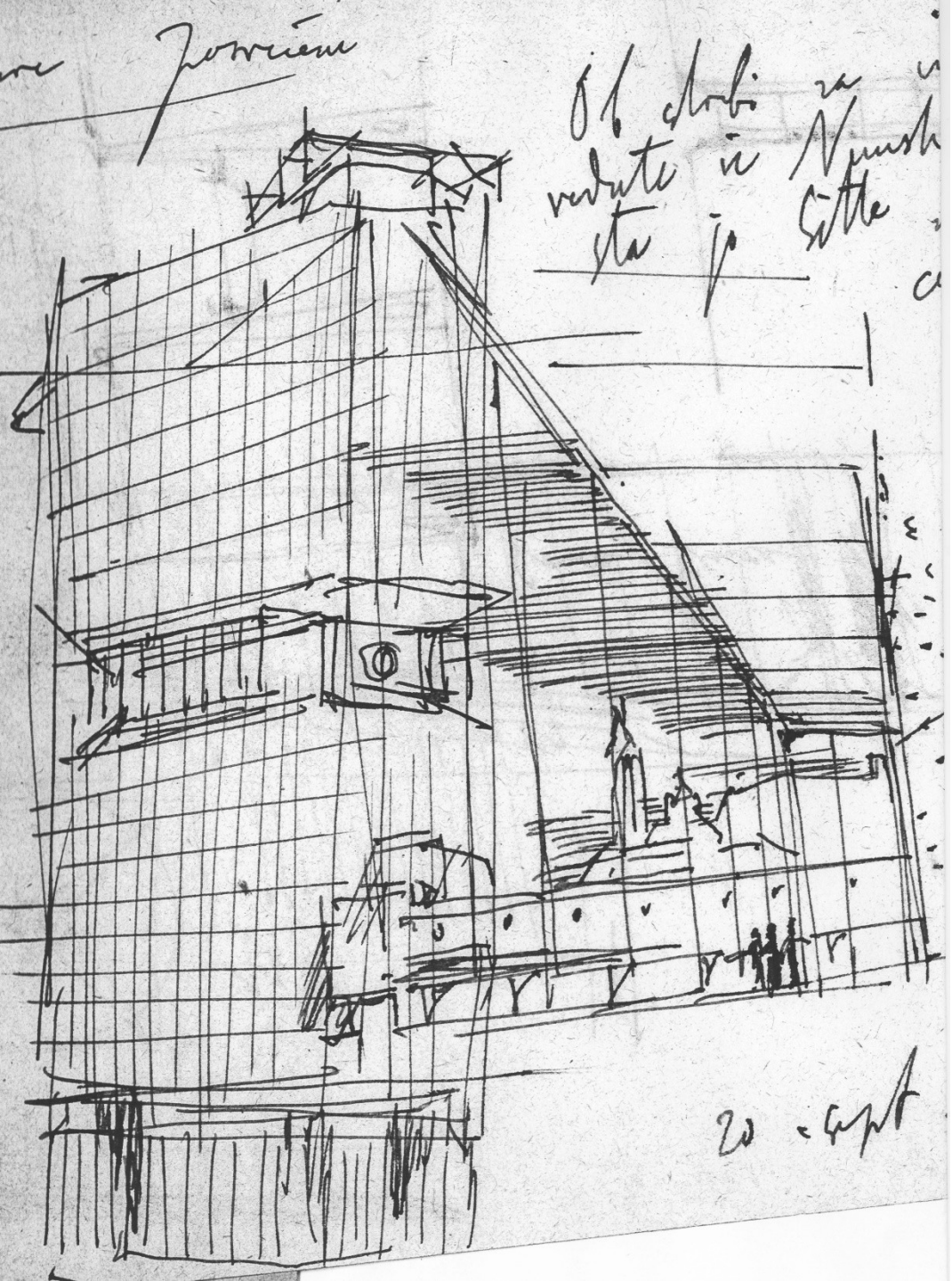

TEXTURE

TEXT

CONTEXT

still life
pizzeria
PARMA

pizzeria
PARMA
still life

“Kulturna raznolikost je za človeštvo to kot biološka raznovrstnost za naravo”
Splošna konvencija o kulturni raznolikosti UNESCA, 2001.

V času ekoloških, ekonomskih, zdravstvenih, socialnih in psiholoških kriz je to lahko celo odločilno spoznanje za preživetje človeka na zemlji, saj v bistveni točki spet povezuje ne samo kulturo in trajnostni razvoj, temveč človeka in naravo.

Trajnostni razvoj je od Agende 21 iz Ria 1992 v največji meri temeljil na treh stebrih: ekonomskem, okoljskem in socialnem. »Kulturo kot četrti steber trajnostnega razvoja« so kot izhodišče prvič zapisali na Svetovnem kongresu Združenja mest in lokalnih skupnosti (UCLG) leta 2010.

Ni naključje, da so se za kulturo v procesu trajnostnega razvoja zavzemale lokalne skupnosti in mesta, kajti **zgodovinska jedra mest, trgov in vasi so živa središča kulture določene regije, ki je ključen predvsem za kulturno identiteto prebivalcev in njihovo temeljno prostorsko in simbolno orientacijo.** Pomemben pa je seveda tudi za **razvoj kulturnega turizma**, ki bo tudi po pandemiji v mnogih državah ena od najhitreje razvijajočih se gospodarskih panog.

PACE LAVORO

**Spomni se, otrok, kako skrivnostno
sta spojena narava in zgodovina sveta
in kako različna je vzmet duha(1)
pri slehernem ljudstvu na zemlji.**

Edvard Kocbek / Lipicanci

**Remember, my child, how mysteriously
nature and history are bound together,
and how different is the spring of the spirit
of each of the earth's peoples.**

Orientiranje na kulturo in njeno prostorsko razsežnost prinaša nekaj bistvenih sprememb tudi v polje varovanja kulturne dediščine in trajnostnega razvoja. Zelo pomembno je, da je čim več posameznih artefaktov, objektov in krajev kulturne, stavbne in naravne dediščine zavarovanih. **Bistveno pa je, da posameznim zavarovanim objektom znotraj zgodovinskih jeder pridružimo tudi druge, ki so morda manj reprezentančni, a z lego, volumni in detajli še vedno pričujejo o zgodovinskem razvoju celote.** Če vse to razširimo z objektov na zgodovinska jedra, mrežo historičnih poti in kulturno krajino dobimo **kontekst,** v katerem je **celota** vedno bolj pomembna in lahko vzvratno vpliva na vsak detajl vmes.

HOSTEL CELICA , LJUBLJANA
ODPRTI KROG in KUD SESTAVA

ROŽIČ, KOČICA, OKORN, KRMELJ, ZARKO, OSTAN, DRAŠLER...

LAŠKO 1825

ŽIGA OKORN, SLIKAR

JIRI KOČICA, KIPAR

FRAME AND AIM

LJUBLJANA
zgod. center

V zgodovinskih središčih mest, trgov in vasi je treba izpeljati sistematično celovito prenovo in revitalizacijo zgodovinskih jeder, na njihovem robu pa je treba hkrati izvajati sistematično re-urbanizacijo slabo urbanizirane sub-urbije, brezličnih in brezmejnih predmestij, ki so bila projektirana po meri danes že zastarele industrializacije in avto-mobilizacije …

LJUBLJANA
sub-urbija

Z arhitekturno veščino prekaljeno z mojstrskim znanjem zgodovinskih jeder, s prostorskimi principi, načeli kritičnega regionalizma in trajnostnega razvoja, bi bilo treba predmestja približati zgodovinskim jedrom. Le sistematična in celovita prenova omogoča revitalizacijo stvarnega življenja, podporo skupnosti, sosedstvu, človeku, vsakemu posamezniku in sleherni osebi v njenem kulturnem in naravnem okolju. Le tako lahko tudi urbano spet postane ubrano.

ZAGREB

SOUVENIRS

Coca-Cola
od 1886.
Coca-Cola
Coca-Cola

PRODAJE SE ST
137 m²
091/46 29 9

DELICIOUS AND REFRESHING

greb

BILLA
je post
Više od
3000
proizvoda
po nižim
cijenama!

BENETKE / VENICE

Z razumevanjem svetovne situacije in osredotočenjem na regionalne posebnosti s poudarkom na prostorskih principih, s poglobitvijo v razsežnosti lastnih kultur in z razumevanjem drugih kulturnih in civilizacijskih okrožij bi se Evropa, ki je še vedno nosilka renesančne razvojne paradigme sodobne civilizacije, čeprav ni več center sveta, ali morda prav zato začela nov razvojni ciklus. Spomnimo se, da se je renesančna paradigma ni začelo v velikem centru, temveč na robu, v majhnem toskanskem mestu.

Z dopolnitvijo paradigme z bistvenim, ki je spregledano, a še ni povsem izgubljeno, bi se v čim več središčih hkrati lahko **uglasila in oglasila tista resonančnost renesančnega, ki odpira možnosti in podpira zmožnosti skupin in posameznikov, sprošča ustvarjalne razsežnosti v delih in v celoti ter spet daje zgled sebi in svetu …** Tudi v času renesanse so bile pandemije, ne pozabimo, da je bil Dekameron napisan v karanteni. Čeprav svet tedaj v celoti ni bil ogrožen so se vendarle sprožile velike spremembe.

Kaj ni že čas, da naravnamo smer, ki z nenehnim »spopadom civilizacij« ogroža cel svet in začnemo s »sožitjem kultur«, ki omogoča preživetje človeka in človeštva na Zemlji. Prav do te dediščine imamo pravico ne samo ti ki živimo sedaj, temveč tudi ti, ki šele prihajajo, mar ne?

si2021.eu

Hvala za pozornost ...